

Priloga: Predlog konkretnih usmeritev Plana B za Slovenijo

Okoljske organizacije predlagamo sledeče usmeritve pri prenovi NEPN:

Zavzemamo se za podnebno nevtralnost do leta 2040. Menimo, da je doseganje bolj ambicioznih ciljev do leta 2030 možno, vendar le na podlagi manjše rabe energije, bolj učinkovite rabe energije ter večjega deleža energije iz obnovljivih virov energije, predvsem iz sonca in vetra. Smo za scenarij 100% OVE brez novih velikih HE na podlagi dodatnega scenarija zadostnosti (tj. scenarija zmanjšanih potreb po energiji in virih na raven, ki še zagotavlja blaginjo in hkrati družbo ohranja znotraj parametrov planetarnih omejitev).

- **Zagotoviti doseganje podnebne nevtralnosti do leta 2040**, kar bi moral biti imperativ za vse razvite države glede na šesto poročilo IPCC. Trenutno **cilji držav niso zadostni za doseg tega cilja**. To velja tudi za cilje EU in s tem Slovenije, ki bi morala **do leta 2030 emisije zmanjšati za vsaj 65 % glede na leto 1990** in podnebno nevtralnost doseči do leta 2040.¹
- Med ključnimi izhodišči bi morala biti **primarno manjša raba energije** in s tem povezana priprava in **upoštevanje dodatnega scenarija zadostnosti**. Potrebe po energiji in virih je nujno zmanjšati na najnižjo raven, ki še zagotavlja blaginjo in hkrati družbo ohranja znotraj parametrov planetarnih omejitev. Na tej podlagi naj se oceni, kako to zmanjšanje vpliva na porabo energije in surovin v verigah, ki zagotavljajo oskrbo v vseh relevantnih sektorjih (energetika, promet, industrija, kmetijstvo, široka raba, odpadki). Slediti morajo obsežno podprti ukrepi učinkovite rabe energije. Z bistvenim zmanjšanjem rabe energije in dodatnimi ukrepi za učinkovito rabo lahko dosežemo tudi bistveno višji delež OVE.
- NEPN naj ne bo zgolj energetski program, ampak enakovredno tudi podnebni program, ki vključuje tudi prilagajanje (struktura po zgledu dolgoročne podnebne strategije). S predlaganimi ukrepi **mora ustrezno prispevati tudi k doseganju ciljev biodiverzitetne strategije EU do 2030**, saj je **ohranjena in obnovljena narava, poleg zmanjšanja emisij TGP, ključni zaveznik pri blaženju podnebnih sprememb in pri prilagajanju nanje**. Posebna pozornost mora biti zato posvečena **umeščanju objektov OVE**, ki bi morali biti prednostno usmerjeni na območja, kjer ni bistvenega nasprotovanja glede umeščanja (zlasti sončnih elektrarn) tako z vidika učinkovite rabe prostora kot tudi z vidika obstoječih prostih kapacitet na prenosnem in distribucijskem omrežju. Iz umeščanja naj se **izključijo območja Nature 2000** ter naravni parki in rezervati, opredeljene poti selitve ptic in druga območja, ki so bila opredeljena kot območja s tveganjem na podlagi kart občutljivosti (projekt RES Slovenia).²
- **Na področju energije podpiramo 100 % OVE scenarij brez novih velikih HE**: drugemu scenariju z novo JE nasprotujemo, saj v ključnem obdobju do 2030 z jedrsko energijo ni možno pokriti nobenih potreb po energiji. Potreben pa je bistveno **višji cilj deleža energije iz obnovljivih virov energije**, predvsem iz sončne in vetrne energije. Energetski scenariji skladni z zavezami Pariškega sporazuma, ki sta jih za območje EU pripravila ClimAct³ in Climate analytics⁴, predvidevajo **precej višji cilj (50 %)** od cilja sprejetega na ravni EU (42,5 %). Potrebno je zagotoviti bistveno vlogo **skupnostnih energetskih projektov in okrepiti distribucijsko omrežje**. **Biomasa naj se kot energetski vir uporablja le v skupnostih, kjer se zaradi naravnih danosti tehnologije drugih OVE težje implementira, trajnostno pridobljene lokalne biomase pa je na pretek**. Več pozornosti je treba nameniti geotermalni energiji. Podpiramo **prenehanje rabe premoga v Sloveniji do 2030** in

¹ Sekretar združenih narodov ob objavi poročila IPCC, <https://press.un.org/en/2023/sgsm21730.doc.htm>

² <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/projekt-res-slovenia/> - končno poročilo bo objavljeno do konca maja 2023.

³ <https://www.pac-scenarios.eu/pac-scenario/how-a-europe-on-track-of-meeting-the-15c-would-look-like.html>

⁴ <https://climateanalytics.org/media/1-5pathwaysforeu27-2022.pdf>

prenehanje rabe vseh fosilnih goriv do leta 2035. Ob tem je ključno tudi intenzivno zmanjšanje rabe energije.

- Za zmanjšanje emisij TGP v prometnem sektorju je nujno **zmanjšanje odvisnosti od avtomobilov**, kar bi bilo možno z boljšo ponudbo alternativ (javni promet, izposoja/deljenje avtomobilov), omejevanje hitrosti za manjšo porabo energije (priporočila Agencija IEA, 2022)⁵, hkrati pa tudi zmanjšanje potreb po poteh (npr. delo od doma). Zato je treba **graditi na treh stebrih ukrepov**: 1) Učinkovita raba energije in zmanjšanje motorne prometne aktivnosti v obsegu, kot ga poznamo danes; 2) ukrepi trajnostne mobilnosti (peš, kolo, učinkovit JPP, multimodalnost, tovor na železnice); 3) alternativna goriva - predvsem neposredna elektrifikacija, s prednostno nadgradnjo in menjavo voznega parka mestnih in medkrajevnih avtobusov.
- **Glede zmanjšanja emisij iz industrije je pospešen in ambiciozen zeleni prehod ključnega pomena**: po podatkih Agencije za energijo bi zavezanci za energetske preglede v primeru izvedbe ukrepov, ki so bili identificirani v okviru energetskih pregledov, lahko prihranili 5400 GWh ur energije⁶. Omenjeni potencial prihrankov predstavlja približno 10 % vse energije, ki smo jo porabili v letu 2019. Obstaja torej velik potencial za ukrepe zmanjšanja rabe energije in ukrepe URE, hkrati pa je na voljo veliko finančnih sredstev v podporo industriji, zato je pospešen zeleni prehod možen. Vendar projekcije porabe energije v industriji⁷, na katerih temeljijo izhodišča prenove NEPN, predvidevajo rast proizvodnje energetske intenzivnih produktov (cement, papir, jeklo, kemikalije) in s tem povečano rabo energije (do 2030 povečanje za 3,1 %, do 2050 za 13,1 %) – menimo, da leta niso ustrezna podlaga, saj je taka rast okoljsko nevzdržna. Ključno bo tako **usmerjanje spodbud izključno v zelene tehnologije in dejavnosti, ki so strateškega pomena za zeleni prehod, in v prebojne naložbe, ki vodijo v razogljičenje**.
- **Za zmanjšanje emisij v kmetijstvu je potrebna transformacija celotne oskrbovalne verige s hrano**: Pomembnejšega zmanjšanja emisij v sektorju kmetijstva na trajnostni način ne bo mogoče doseči z izoliranimi (večinoma tehnološkimi) ukrepi na področju kmetijske pridelave. NEPN bi moral v sektorju kmetijstvo **spodbujati win-win ukrepe blaženja podnebnih sprememb z ugodnimi učinki na biotsko raznovrstnost** in druge okoljske cilje ter prilagajanje podnebnim spremembam, ne pa tehnoloških ukrepov in industrijskega kmetovanja. Treba je **izvesti ukrepe iz obstoječega NEPN, ki doslej niso bili izvedeni**, ter v večji meri **podpreti ekološko pridelavo hrane**, ki je tako okoljsko kot glede zmanjšanja emisij TGP vzdržna. Potrebni so tudi ukrepi za zmanjšanje obsega živinoreje, ki je daleč največji vir kmetijskih emisij, ter uskladitev kmetijske pridelave s prehranskimi potrebami prebivalcev, t.j. povečanje pridelave rastlinske hrane za ljudi.
- **Načrtovani morajo biti obsežni ukrepi pravičnega prehoda v podnebno nevtralnost: energetska revščina** v Sloveniji se povečuje in trenutno prizadene več kot 100.000 ljudi. Potreben je olajšan dostop ranljivih skupin prebivalstva do ukrepov URE in zmanjšanja rabe energije ter do obnovljivih virov energije prek skupnostnih energetskih projektov. Nujno je dodatno in sistemsko zagotovljeno financiranje in pomoč pri energetski prenovi stavb in dodatne podpore za prehod na ogrevanje iz OVE (toplotne črpalke). To se lahko financira tudi iz potrebne visoke obdavčitve luksuzne porabe energije. Na področju mobilnosti je dosedanja prometna politika prebivalce pripeljala do velike odvisnosti od avtomobila in s tem povzročila tudi **mobilnostno (prevozno) revščino, ki jo mora NEPN opredeliti** (spremljati in meriti) in nasloviti z ukrepi trajnostne mobilnosti, ki jih je potrebno tudi tekoče načrtovati glede na spremljano stanje. Dosedanja kmetijska politika je slovensko kmetijstvo močno usmerila v živinorejo (še bolj kot to narekujejo naravne danosti) in pridelavo

⁵ <https://www.iea.org/reports/a-10-point-plan-to-cut-oil-use>

⁶ letno poročilo Agencije, stran 275, dostopno na: https://www.google.com/url?q=https://www.agencija.si/documents/10926/38704/Poro%C4%25Dilo-o-stanju-na-podro%C4%25Dju-energetike-v-Sloveniji-v-letu-2021/17048023-cfc5-4283-8e48-5fa078ad2ae6&sa=D&source=docs&ust=1683628435654981&usg=AOvVaw3qtbGD1ne_5GpygUniW4i

⁷ https://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/nepn/javnost/tematski_posveti/posvet_nepn_p2_apr2023.pdf

krme, kar poleg velikih emisij toplogrednih plinov povzroča tudi veliko odvisnost od uvožene hrane. Ukrepi na področju kmetijstva v NEPN bi morali podpirati **pravičen prehod na trajnostno kmetijstvo za kmetijske pridelovalce.**

- **NEPN mora vključevati močnejše javnofinančne ukrepe**, ki prispevajo k razogljičenju. Potrebna je **hitra in močna rast cene ogljika**. Trenutno davek na ogljik znaša 17,30 EUR na tono CO₂, kar je bistveno premalo, da bi spodbudilo podjetja in uporabnike goriva k prehodu na razogljičene tehnologije in prakse. Poleg tega gredo vsi prihodki v splošni proračun. Davčno stopnjo je treba nemudoma dvigniti na najmanj 45 evrov na tono CO₂, kar je pričakovana izhodiščna cena novega sistema EU za trgovanje z emisijami za sektorja ogrevanja in prometa, nato pa strmo postopno zvišanje za 10 EUR na leto na vsaj 100 EUR na tono CO₂ leta 2030. Prihodke od davka na CO₂ je treba nameniti za podnebne ukrepe in za ciljne socialne ukrepe in transferje. **Potrebna bo tudi reforma fiskalne politike za prehod na električno (javno) mobilnost** (npr. zvišanje davčnih stopenj na vozila z visokimi emisijami), višje subvencije pa morajo podpirati dostop do električnih prevoznih sredstev, vključno s kolesi, avtobusi, vlaki in avtomobili, da se ohrani dostop do mobilnosti v vseh dohodkovnih skupinah. **Treba je izvesti tudi že vse – z obstoječim NEPN – načrtovane ukrepe.**
- **Cilji in ukrepi v NEPN morajo biti jasno določeni in merljivi**, določeni morajo biti nosilci ukrepov, vključen mora biti **načrt za nadomestitev dosedanjega zaostanka** pri izvajanju oz. neizvajanju NEPN.